

Soorten van Fries belang

Analyse van soorten die van belang zijn
voor het beleid in de provincie Fryslân

Colofon

Dit is een publicatie van:

Provincie Fryslân

Bezoekadres: Tweebaksmarkt 52
Postadres: Postbus 20120
8900 HM Leeuwarden
Internet: www.fryslan.nl
E-mail: provincie@fryslan.frl

Samenstelling en eindredactie

Opgave Natuur, Water en Bodem
W. Molenaar, R. Jalving, M. Berghuis, E. Bakker

© provincie Fryslân, april 2018

Inhoud

Inleiding.....	4
Werkwijze	4
Categorisering per soortgroep.....	9
1. Zoogdieren.....	9
2. Vleermuizen	11
3. Broedvogels	13
4. Amfibieën.....	16
5. Reptielen	18
6. Dagvlinders	19
7. Libellen.....	21
8. Sprinkhanen.....	23
9. Bijen en hommels	24
10. Vissen	25
11. Aquatische mollusken.....	27
12. Terrestrische mollusken.....	28
13. Planten.....	30
14. Paddenstoelen.....	44
Bijlage I. Beschrijving van het wettelijke beschermingsregime	45

Inleiding

Op 1 januari 2017 is de nieuwe Wet Natuurbescherming van kracht geworden. De provincies krijgen door deze wet een grotere verantwoordelijkheid voor het beschermen en in stand houden van vele soorten. Elke provincie moet daartoe een provinciale natuurvisie opstellen die door Provinciale Staten wordt vastgesteld en door Gedeputeerde Staten uitgevoerd. De provincie Fryslân stelt zich de vraag wat de betekenis is van de provincie voor de instandhouding van de soorten in Nederland onder de Wet Natuurbescherming. Het antwoord op deze vraag wordt gebruikt voor twee doeleinden: een goede inzet van beleid en instrumentarium en – daar waar mogelijk – het gebruik van vrijstellingen bij de vergunningverlening. Beide worden uitgewerkt in de natuurvisie van Fryslân. Om vast te stellen welke soorten van belang zijn voor het beleid in de provincie Fryslân is de beschikbare en relevante informatie verzameld. Vervolgens heeft een selectie plaats gevonden van soorten die in het provinciale natuurbeleid (extra) aandacht behoeven. Van deze soorten is nagegaan onder welke bescherming ze vallen onder het bestaand beleid. Tenslotte is met behulp van deze informatie nagegaan of het huidige beleid voldoende is, of dat er aanpassingen gewenst zijn.

Werkwijze

Uitgangspunt is een zo objectief mogelijke werkwijze, die herhaalbaar is op het moment dat er nieuwe relevante gegevens beschikbaar zijn. Er zijn 3 stappen onderscheiden, het verzamelen van beschikbare informatie, de selectie en indeling van soorten en de inventarisatie van het huidig beleid.

Stap 1: Inventariseren en verzamelen van beschikbare informatie

De provincie heeft Alterra gevraagd de beschikbare en bruikbare gegevens- en informatiebronnen aan te leveren waarmee voor soorten kan worden aangegeven wat de betekenis van Fryslân is voor de instandhouding hiervan. Alterra heeft in samenwerking met het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS), Sovon Vogelonderzoek Nederland, de Vlinderstichting en andere PGO's, de betreffende gegevens verzameld en aangeleverd in tabelvorm met een bijbehorend verklarend rapport (Bink et al., 2016). In de tabellen zijn de verschillende soortbeschermingsregimes opgenomen, de Rode lijst-status van soorten, de relatieve verspreiding van soorten in provincie Fryslân ten opzichte van Nederland, de relatieve verspreiding binnen provincie Fryslân binnen de Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland t.o.v. de rest van de provincie en de nationale en provinciale trends in verspreiding van soorten, dit voor zover beschikbaar. De aangeleverde gegevens waren niet op alle vlakken volledig of up-to-date. Dit is door de provincie zo veel mogelijk aangevuld. Van enkele soortgroepen is een actuelere versie van de Rode Lijst gebruikt. Daarnaast heeft de Vlinderstichting i.s.m. met het CBS de trendgegevens van dagvlinders en libellen in Fryslân geactualiseerd. Voor vaatplanten heeft de FLORON-afdeling Fryslân (aangesloten bij de Fryske Feriening foar Fjildbiology) belangrijke actuele trend- en verspreidingsgegevens aangeleverd die zijn verwerkt in de lijst van plantensoorten.

Literatuur

De betekenis van Fryslân voor de instandhouding van soorten en habitattypen. Toelichting op de totstandkoming van de tabellen die als hulpmiddel dienen voor het beoordelen van de betekenis van provinsje Fryslân voor de instandhouding van soorten en habitattypen onder de nieuwe Wet natuurbescherming

R.J. Bink¹, A.M. Schmidt¹, T. van Vreeswijk¹, C.A.M. Swaay², C.A.M. van Turnhout³, R.J.T. Verweij⁴, I. Woltjer¹, M.E.A. Broekmeyer¹ en L. Soldaat⁴

¹ Alterra

² Vlinderstichting

³ Sovon

⁴ CBS

Dit onderzoek is uitgevoerd door Alterra Wageningen UR in opdracht van en gefinancierd door de Provinsje Fryslân (projectnummer 5200042871). Alterra Wageningen UR Wageningen, juli 2016

Stap 2: selecteren en indelen van soorten

Het doel van deze stap is het op een gestandaardiseerde manier selecteren van de soorten die voor (extra) bescherming in aanmerking komen. Deze werkwijze is mede gebaseerd op wat de Wet Natuurbescherming daarover zegt. De betreffende tekst van deze wet is opgenomen in bijlage 1. Bij de selectie is ook betrokken het relatief belang van deze soorten voor Fryslân. Hiervoor is het aandeel waarnemingen van soorten in Fryslân bepaald ten opzichte van alle waarnemingen in Nederland. Als grenswaarde is genomen 17% van de landelijke waarnemingen die in Fryslân zijn gedaan. Dat betekent dat minimaal 17% van de populatie in Fryslân aanwezig is. (Dit percentage correspondeert met het aandeel van het Friese oppervlak t.o.v. Nederland (grote wateren inclusief).)

In onderstaande tabel zijn de gebruikte criteria samengevat.

A Wettelijk spoor

Soorten genoemd onder "Annex II en IV HR" (Art. 1.12b WNB).

Deze soorten dienen actief te worden beschermd volgens de wet Natuurbescherming.

B Rode Lijst

Voor alle soortgroepen bestaat een Rode Lijst met daarop aangegeven per land de in hun voortbestaan bedreigde dier- en plantensoorten. Volgens de wettekst in art. 1.12c van de wet Natuurbescherming dienen Rode Lijst-soorten die met uitroeiing worden bedreigd of extra gevaar lopen, te worden beschermd. Hiervoor zijn geselecteerd de soorten met kwalificaties: EB en BE (Ernstig Bedreigd en Bedreigd).

C Relatief aandeel

Het aandeel waarnemingen van soorten in Fryslân ten opzichte van alle waarnemingen in Nederland. Als grenswaarde is genomen 17% van de landelijke waarnemingen die in Fryslân zijn gedaan. Dat betekent dat minimaal 17% van de populatie in Fryslân aanwezig is. (Dit percentage correspondeert met het aandeel van het Friese oppervlak t.o.v. Nederland (grote wateren inclusief).)

D Trend

Soorten waar de trend negatief is, waarbij gekeken is naar zowel de landelijke als provinciale trend. De trend in Fryslân heeft, indien bekend, de voorkeur boven de landelijke trend. De trend kan zowel gebaseerd zijn op (v) de verspreiding van de soort (uurhokken) en op (p) de populatie-ontwikkeling.

Met deze criteria is een viertal categorieën onderscheiden, in afnemende 'zwaarte' zijn dit:

Categorie 1: Bedreigde soorten

Soorten met wettelijke bescherming / actieve bescherming.

Criteria: **A:** Wettelijk spoor: soorten genoemd in de Vogel- en habitatrichtlijn onder "Annex II en IV HR" (Art. 1.12b WNB) en 1.12c.
                  B: Rode Lijst: Ernstig bedreigd en Bedreigd (EB en BE). Deze soorten vallen onder art. 1.12c.

Voor soorten van deze categorie dient de provincie de actieve bescherming goed te hebben geregeld. (Bijlage I bevat een beschrijving van het wettelijk beschermingsregime van soorten en habitattypen.)

Binnen categorie 1 is onderscheid gemaakt in soorten die een negatieve populatie-ontwikkeling doormaken, en de soorten waarvoor dat niet geldt. Voor de eerste groep soorten (cat. 1.1) kan gesteld worden dat op basis van de Rode Lijst-status de huidige, landelijke situatie als zorgwekkend kan worden betiteld (Rode Lijst-status EB en BE) en dat er geen verbetering van de situatie optreedt (trend is negatief of stabiel). Voor de tweede groep (cat. 1.2) geldt dat laatst niet, en is de populatie-ontwikkeling positief of stabiel.

Voor de soorten van categorie 1.1 geldt dat er sprake is van een ongunstige staat van instandhouding (Zie voor beschrijving van het begrip 'gunstige staat van instandhouding' Bijlage I).

Categorie 2: Soorten die onder druk staan en relatief veel voorkomen in Fryslân

Soorten met een Rode lijst-status van Kwetsbaar of Gevoelig, met een negatieve trend en waarvoor Fryslân een speciale verantwoordelijkheid heeft vanwege het voorkomen van een bovengemiddelde populatie.

Criteria: **B:** RL-status: Kwetsbaar of Gevoelig (KW, GE)
                  C: Relatief aandeel in Fryslân >17%
                  D: Trend: negatieve trend

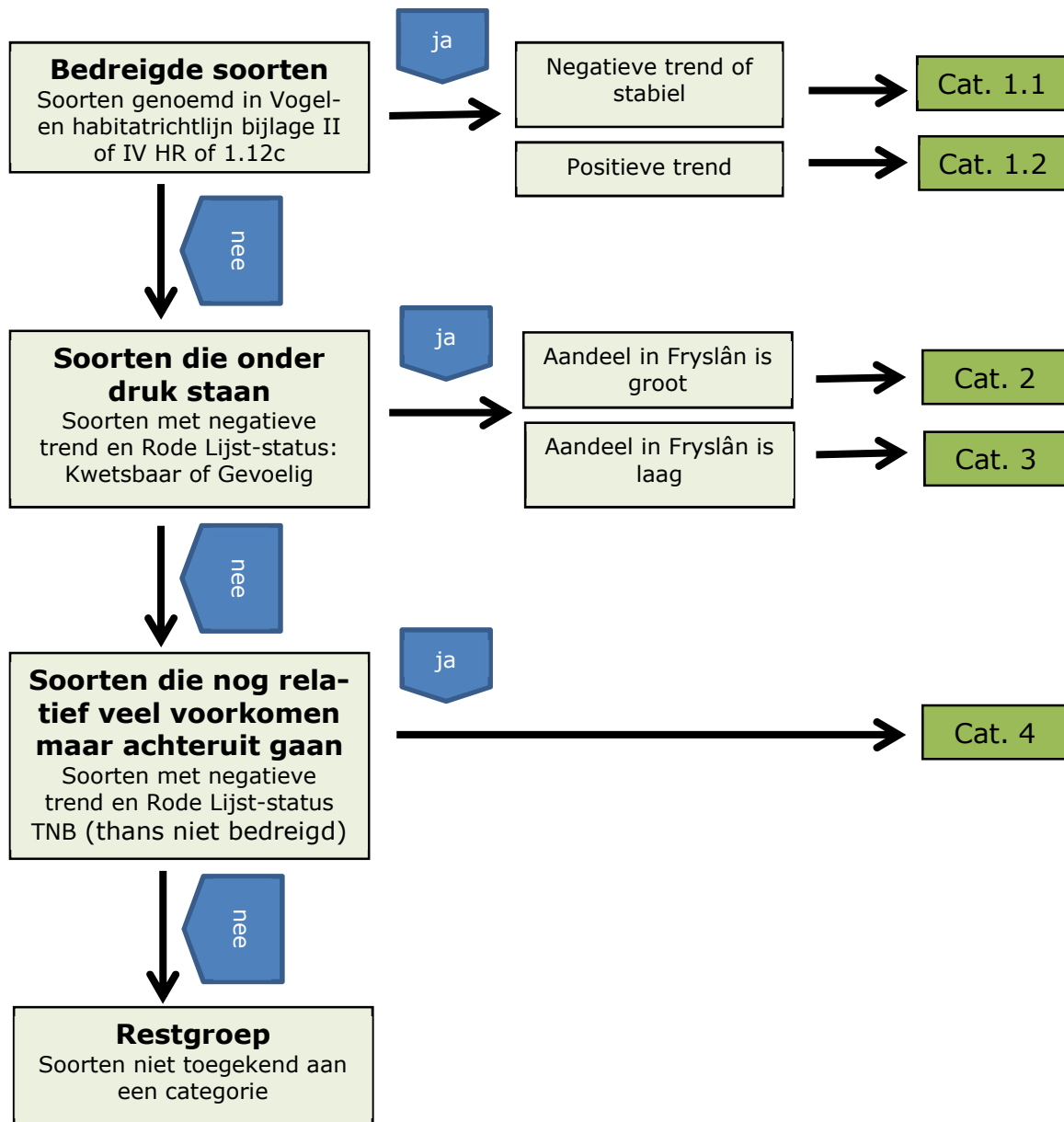
Categorie 3: Overige soorten die onder druk staan

Soorten met een Rode Lijst-status van Kwetsbaar of Gevoelig en waarvan de populatie een negatieve trend vertoont.

Criteria: **B:** RL-status Kwetsbaar of Gevoelig (KW, GE)
                  C: Relatief aandeel in Fryslân <17%
                  D: Trend: negatieve trend

Categorie 4: soorten die nog relatief veel voorkomen maar wel een sterke afname laten zien

Criteria: **B:** RL-status =Thans niet bedreigd (TNB)
                  D: Trend: Negatieve trend

Figuur 1: stappenschema voor indeling van soorten in categorieën.

De indeling van de soorten in de verschillende categorieën vormt de input voor de volgende stap (stap 3): hoe worden deze soorten bediend bij het huidige beleid?

Stap 3: bepalen huidig beleid

Het doel van deze stap is inzichtelijk te maken onder welk beleid de geselecteerde soorten (uit stap 2) vallen. Voor de uitvoering van deze stap zijn alle waarnemingen van de soorten gedownload uit de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna). Van deze waarnemingen is met een GIS-exercitie bepaald welk aandeel (percentage) binnen het NNN (Natuur Netwerk Nederland) ligt, welk aandeel onder het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (binnen ANLb-percelen of elementen), het aandeel van de waarnemingen binnen bebouwd gebied en aandeel daarbuiten.

Stap 4: verkennen van verbeteringsmogelijkheden

Uit de eerste stappen van de analyse komen soorten naar voren waarvoor een juridische verantwoordelijkheid bij de provincie ligt voor actieve bescherming en/of waarvan de populatie onder druk staat. Deze soorten vragen extra aandacht. Als vervolgstap zijn wij, met deze notitie in de hand, op zoek gegaan naar mogelijkheden om dat te doen. In samenspraak met de beheerders de agrarische collectieven, soorten organisaties, gemeenten, waterschap en andere geïnteresseerde partijen is *actief verkend* welke mogelijkheden / maatregelen / afspraken er ons gezamenlijk ter beschikking staan om de soorten vooruit te helpen. Dit is geen afgerond proces. Ook in de toekomst, o.a. bij implementatie van beleid, kan van de lijsten gebruik worden gemaakt.

Het vinden van verbeteringsmogelijkheden van het beleid ten behoeve van bescherming van de soorten in *categorie 1* heeft prioriteit. De soorten in de daaropvolgende *categorieën 2, 3 en 4* zijn in aflopende volgorde minder prioritair, waarbij voor *categorie 4* geldt dat de populatieontwikkeling van deze soorten in de gaten gehouden wordt, maar dat het beheer/beleid vooralsnog niet wordt aangepast.

Voor soortgroepen waarvoor informatie ontbreekt over het voorkomen en trends, houden we in de gaten of er informatie beschikbaar komt. Op dat moment kan bepaald welke maatregelen tot de mogelijkheden behoren.

- Voor die soorten die met name *binnen het natuurnetwerk* aandacht vragen is in samenspraak met de terreinbeheerders onderzocht wat er kan worden gedaan om de betreffende soorten beter te bedienen, zoals aanpassen van het beheer of het beleid.
- Voor de soorten die juist *buiten het Natuurnetwerk* worden verschillende sporen bewandeld;
  - a) In overleg met onder meer de collectieven is nagaan of er binnen het ANLB-zoekgebied bij de ANLb pakketten meer aandacht kan worden gegeven aan deze soorten, en dit mee te nemen in nieuwe afspraken ANLb.
  - b) Voor soorten die vooral voorkomen buiten NNN en ANLB, dus die ook relatief veel buiten natuurgebieden voorkomen, is in samenspraak met externe partijen (soortenorganisaties, collectieven, gemeenten, waterschap) nagegaan of verbeterpunten mogelijk zijn en wie daar een rol in kan spelen.
  - c) tenslotte zijn de soortenlijsten ook gebruikt in de dialogen over de omgevingsvisie die wordt gevoerd over de kwaliteit van het landelijk gebied.

De handelingsopties die bij bovenbeschreven vervolgstap naar voren komen zijn ingebracht in het traject van de natuurvisie.

In het vervolg van deze rapportage is per soortgroep een overzicht gegeven van de geselecteerde soorten op basis van de hierboven beschreven stappen.

Categorisering per soortgroep

1. Zoogdieren (excl. vleermuizen)

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Categorie 1.1											
Noordse woelmuis	X	KW	Matige toename (p)	Matige afname	7,5	19,8	2,2	13,2	62,6	1,1	1,1
Categorie 1.2											
Bever	X	GE	Matige toename (p)	Geen trend beschikbaar	0,2						
Bruinvis	X	KW	Matige toename (p)	Geen trend beschikbaar	15,4	5,8	0,1	58,3	35,8	0,0	0,0
Gewone zeehond	X	KW	Matige toename (p)	Geen trend beschikbaar	35,8	5,2	0,4	52,6	41,7	0,1	0,0
Grijze zeehond	X	GE	Matige toename (p)	Geen trend beschikbaar	31,2	3,0	0,2	53,0	43,8	0,0	0,0
Otter	X	VN	Geen trend beschikbaar	Geen trend beschikbaar	50,0	20,1	0,9	18,7	58,3	0,4	1,6
Zwarte rat	X	BE	Matige toename (p)	Geen trend beschikbaar	?						

Er zijn 7 zoogdieren die vallen in categorie 1, waarvan 1 in categorie 1.1 (noordse woelmuis). Een groot deel van de waarnemingen stamt uit het NNN. De noordse woelmuis en otter zijn ook veel waargenomen in het 'witte gebied' (buiten NNN/ANLb/bebouw).

Categorie 2					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
geen					

Geen van de soorten valt onder categorie 2.

Categorie 3					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân

geen					
------	--	--	--	--	--

Geen van de soorten valt onder categorie 3.

Categorie 4											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Eekhoorn		TNB	Matige afname	?	?						

Alleen de eekhoorn valt in categorie 4. Er is (te) weinig informatie beschikbaar over de verspreiding van deze soort.

2. Vleermuizen

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Categorie 1.1											
Laatvlieger	X	<i>KW</i>	Matige afname	?	Wel in Frl	44,7	34,6	3,5	15,8	1,5	0,0
Watervleermuis	X	<i>TNB</i>	Stabiel	?	7,5	27,6	26,9	5,1	23,1	17,3	0,0
Baardvleermuis, gewoon	X	<i>TNB</i>	Stabiel	?	1,0	39,6	6,6	0,0	39,6	5,1	0,1
Gewone dwergvleermuis	X	<i>TNB</i>	?	?	Wel in Frl	40,1	40,2	3,3	11,6	4,7	0,2
Rosse vleermuis	X	<i>KW</i>	?	?	Wel in Frl	47,3	14,4	5,0	29,4	4,0	0,0
Ruige dwergvleermuis	X	<i>NB (regelmatige gast)</i>	?	?	Wel in Frl	30,4	35,7	6,3	23,2	4,3	0,0
Tweekleurige vleermuis	X	<i>GE</i>	?	?	Wel in Frl	71,4	28,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Categorie 1.2											
Gewone grootoorvleermuis	X	<i>TNB</i>	Matige toename	?	5,0	37,7	34,0	0,0	17,0	11,3	0,0
Meervleermuis	X	<i>TNB</i>	Matige toename	?	15,0	22,9	54,2	14,6	6,3	2,1	0,0
Franjestaart	X	<i>TNB</i>	Sterke toename	?	1,0	0,0	0,0	0,0	95,0	5,0	0,0

Er zijn 10 vleermuizen die vallen in categorie 1. De gewone baardvleermuis komt zowel voor buiten NNN/ANLb/bebouwing alsook in NNN land. De franjestaart is bijna alleen in NNN land waargenomen. De meervleermuis is merendeels in bebouwing waargenomen en de rosse vleermuis juist buiten NNN/ANLb/bebouwing. Voor de andere soorten vleermuizen geldt dat deze zowel buiten NNN/ANLb/bebouwing alsook binnen bebouwing zijn waargenomen.

Categorie 2					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
geen					

Geen van de vleermuizen valt in categorie 2.

Categorie 3					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
geen					

Geen van de vleermuizen valt in categorie 3.

Categorie 4					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend landelijk 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
geen					

Geen van de vleermuizen valt in categorie 4.

3. Broedvogels

NB: Voor de broedvogels is in de eerste plaats een eerste voorselectie gemaakt uit de groep van de zeldzame soorten, de kolonievogels en de (algemene) weidevogels. Daarnaast zijn er nog enkele soorten met een Rode Lijst-status die hierin niet zijn meegenomen.

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân '06-'16	Rel. voork.	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Categorie 1.1											
Oeverzwaluw	X	TNB	Matige afname	Sterke afname	4,6	23,2	3,7	11,8	58,2	2,1	0,9
Paapje	X	BE	Matige toename	Sterke afname	20,8	13,9	1,0	1,0	82,2	0,4	1,5
Aalscholver	X	TNB	Stabiel	Matige afname	8,9	31,3	8,6	29,4	27,7	2,5	0,4
Bontbekplevier	X	KW	Matige afname	Matige afname	20,8	26,2	0,4	17,6	55,0	0,4	0,5
Kluut	X	TNB	Matige afname	Matige afname	24,9	16,7	0,4	18,3	59,6	4,0	0,9
Noordse stern	X	TNB	Matige afname	Matige afname	66,8	16,1	0,8	42,2	40,5	0,2	0,2
Visdief	X	KW	Matige afname	Matige afname	12,4	26,7	6,2	34,0	28,9	2,6	1,5
Grauwe gors	X	EB	Matige afname		0,0	50,0	0,0	0,0	50,0	0,0	0,0
Grote karekiet	X	BE	Matige afname		0,9	42,8	2,7	10,7	42,2	1,6	0,0
IJsvogel	X	TNB	Matige afname		0,9	30,5	20,4	12,2	27,4	8,8	0,6
Kuifleeuwerik	X	EB	Matige afname		0,0						
Kwartelkoning	X	KW	Matige afname	Onzeker	5,5	52,1	0,6	0,0	47,2	0,0	0,0
Tapuit	X	BE	Matige afname	Onzeker	33,4	33,7	1,6	4,6	57,4	0,5	2,3
Watersnip	X	BE	Matige afname	Stabiel	42,3	33,0	2,5	11,3	48,3	2,2	2,7
Bruine kiekendief	X	TNB	Matige afname	Stabiel	20,8	27,2	1,9	4,2	63,5	2,1	1,1
Grauwe kiekendief	X	EB	Stabiel		5,5	46,1	0,5	2,4	50,7	0,3	0,0
Geoorde Fuut	X	TNB	Stabiel		10,7						
Porseleinhoen	X	KW	Stabiel	Onzeker	15,9						
Zwarte Stern	X	BE	Stabiel	Onzeker	12,9	16,3	0,5	32,4	49,4	0,7	0,7
Strandplevier	X	BE	Onzeker	Onzeker	4,1	6,6	0,1	28,2	64,8	0,0	0,2
Woudaap	X	EB	Onzeker		1,1	0,0	0,0	33,3	66,7	0,0	0,0
Blauwe kiekendief	X	GE	Onzeker		17,4	37,1	0,8	3,1	55,8	1,7	1,6

Dwergstern	X	KW	Onzeker		14,2						
Eider	X	TNB	Onzeker		73,8	16,5	1,2	65,8	16,3	0,1	0,1
Ortolaan	X	EB	Onzeker		0,0	30,2	7,1	0,5	59,3	0,5	2,2
Grote Stern	X	BE	Onzeker		39,1	10,5	1,0	55,2	32,7	0,2	0,3
Pijlstaart	X	BE	?		26,1	17,9	0,4	30,8	47,7	2,9	0,2
Categorie 1.2											
Purperreiger	X	BE	Matige toename	Onzeker	2,8	22,8	1,2	15,0	58,8	1,4	0,9
Lepelaar	X	TNB	Matige toename	Onzeker	29,3	19,0	1,6	23,9	52,4	1,8	1,1
Draaihals	X	EB	Matige toename		1,5	22,3	2,8	0,7	73,3	0,7	0,2
Kleine mantelmeeuw	X	TNB	Matige toename		29,9	16,1	24,0	23,9	33,0	2,4	0,6
Zwartkopmeeuw	X	TNB	Matige toename		0,1						
Roerdomp	X	BE	Stabiel	Matige toename	27,1	9,4	0,7	7,6	79,4	2,6	0,2
Grauwe klauwier	X	BE	Sterke toename		3,4	5,9	0,4	0,5	92,8	0,3	0,0
Grote zilverreiger	X	GE	Sterke toename		1,6						
Nachtzwaluw	X	KW	Sterke toename		0,7	25	0,5	3,4	71,2	0,0	0,0
Velduil	X	EB	Sterke toename		59,4	27,6	3,7	15,4	51,3	1,4	0,7
Kemphaan	X	EB	Onzeker	Sterke toename	53,3	22,1	0,5	6,0	64,5	3,4	3,5

Er zijn 39 vogels die vallen in categorie 1.

Categorie 2											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Grutto		GE	Matige afname	Matige afname	31,0	22,8	1,1	6,0	59,7	5,4	4,9
Kerkuil		KW	Matige afname	?	18,7	64,3	19,0	0,5	13,3	2,2	0,6

Er zijn 2 vogels die vallen in categorie 2. De waarnemingen van de kerkuil stammen voor een groot deel uit gebied buiten natuurgebied. De waarnemingen van de grutto komen voor een relatief groot deel in natuurgebied en ook in het witte gebied of in ANLb-gebied (let wel: ANLb heeft klein oppervlak dus dan is 4,9% relatief groot aandeel).

Categorie 3											

Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Kleine zilverreiger		GE	Sterke afname		19,9	19,9	0,3	24,6	54,3	0,1	0,6
Kramsvogel		GE	Matige afname		42,2	42,2	12,4	1,7	38,5	2,5	2,7
Patrijs		KW	Sterke afname	Onzeker	55,9	55,9	1,7	1,7	39,0	1,7	0,0
Veldleeuwerik		GE	Stabiel	Matige afname	36,2	36,2	2,7	8,5	49,0	0,9	2,7

Er zijn 4 broedvogels die vallen in categorie 3. NB: De kramsvogel komt recent niet meer voor in Friesland, de hier gepresenteerde gegevens zijn verouderd. Dat geldt ook voor de patrijs.

Categorie 4					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
geen					

Er zijn geen broedvogels die vallen in categorie 4.

4. Amfibieën

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Categorie 1.1											
Heikikker	X	TNB	Stabiel (v)	Stabiel (v)	14,9	49,8	0,0	3,2	46,1	0,8	0,0
Kamsalamander	X	KW	Stabiel (v)	Geen trend beschikbaar	0,3	98,1	0,6	0,0	0,2	1,1	0,0
Poelkikker (Gr. kikker complex)	X	TNB	Matige afname (v)	Stabiel (v)	3,6	43,4	0,8	15,2	39,4	1,1	0,0
Rugstreeppad	X	GE	Stabiel (v)	Stabiel (v)	7,5	51,2	2,5	1,4	43,2	0,0	1,6
Categorie 1.2											
Geen											

Er zijn 4 amfibieën die vallen in categorie 1.1.

Op basis van de NDFG-gegevens kan het volgende worden geconcludeerd. Heikikker, poelkikker en rugstreeppad komen globaal gezien voor de helft buiten NNN/ANLb/bebouwing (dus in het 'witte gebied') voor en voor de helft binnen NNN.

De kamsalamander komt voor het overgrote deel voor buiten NNN/ANLb/bebouwing ('witte gebied').

Categorie 2					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
Geen					

Er zijn geen amfibieën die in deze categorie vallen.

Categorie 3					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
Geen					

Er zijn geen amfibieën die in deze categorie vallen.

Categorie 4											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst (2009)	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Kleine watersalamander		TNB	stabiel	Matige afname	5,0%	? moderate?	decrease?		?	?	?

Er is 1 amfibie die valt in categorie 4, de kleine watersalamander. Er zijn onvoldoende gegevens over de verspreiding van deze soort.

5. Reptielen

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Zandhagedis	X	KW	Matige toename (v)	Sterke afname (v)	5,2	5,8	0,2	0,6	93,4	0,0	0,0
Gladder slang	X	BE	Stabiel (v)	Onzekere trend (v)	?	2,9	0,6	0,0	96,5	0,0	0,0

Er zijn 2 reptielen die vallen in categorie 1. De waarnemingen stammen voornamelijk uit het NNN.

Categorie 2											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Adder		KW	Matige afname (v)	Onzekere trend (v)	17,8	8,2	0,1	3,1	88,5	0,1	0,0

Er is 1 soort (adder) die in categorie 2 valt. De waarnemingen stammen voornamelijk uit het NNN.

Categorie 3											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Ringslang		KW	Matige afname (v)	Onzekere trend (v)	13,7	22,5	2,1	10,4	63,5	1,7	0,0

Er is 1 soort (ringslang) die in categorie 3 valt. Deze soort komen voor een groot deel voor binnen het NNN, maar ook een substantieel deel in het 'witte gebied'.

Categorie 4											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Hazelworm		TNB	Stabiel (v)	Matige afname (v)	0,6	?	?	?	?	?	?

Alleen de hazelworm valt in categorie 4. Er is (te) weinig info over het voorkomen van deze soort.

6. Dagvlinders

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Frl.	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Categorie 1.1											
Bruine eikenpage		BE	Sterke afname (p)	Sterke afname	Verdwenen?						
Gentiaanblauwtje		BE	Sterke afname (p)	Sterke afname	3,8 Lijkt te verdwijnen	5,0	0,0	2,5	42,5	50,0	0,0
Veenhooibeestje		EB	Matige toename (p)	Matige afname	31,0	0,7	0,0	0,0	99,3	0,0	0,0
Zilveren maan		BE	Sterke toename (p)	Matige afname (p)	31,9	2,8	0,1	0,6	96,6	0,0	0,0
Kommavlinder		BE	Stabiel (v)	Verm. matige afname	32,2	2,0	0,8	2,0	95,3	0,0	0,0
Duinparelmoervlinder		BE	Matige toename (v)	Stabiel (v)	46,3	3,0	0,6	0,5	95,8	0,0	0,1
Grote vuurvlinder	X	EB	Matige afname (p)	Stabiel (p)	20,0	1,3	0,0	7,9	90,8	0,0	0,0
Categorie 1.2											
Aardbeivlinder		BE	Onzeker (p)	Matige toename (p)	12,9	1,7	0,0	0,0	98,0	0,0	0,3
Grote parelmoervlinder		EB	Sterke toename (p)	Matige toename (p)	37,1	3,6	1,9	5,5	88,8	0,2	0,0
Sleedoorpage		BE	Matige afname (v)	Toename	5,0	0,9	99,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Grote weerschijnvlinder		EB	Sterke toename (p)	Sterke toename	5,2	4,4	0,7	11,8	83,1	0,0	0,0

Er zijn 7 vlinders die vallen in categorie 1.1. en 4 in categorie 1.2. De waarnemingen van deze soorten stammen grotendeels uit de NNN. Van gentiaanblauwtje komt circa de helft van de waarnemingen uit gebied buiten het NNN maar dan wel binnen natuurgebieden. De waarnemingen van de sleedoorpage stammen uit bebouwd gebied.

Categorie 2					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Frl.
Geen					

Er zijn geen dagvlindersoorten die vallen in categorie 2.

Categorie 3											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Frl.	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Bruine vuurvlieder		KW	Sterke toename (p)	Verm matige afname (v)	8,0	6,6	0,6	1,7	91,1	0,0	0,0
Groot dikkopje		GE	Matige afname (p)	Verm. matige afname (p)	5,1	13,3	6,3	2,0	71,9	6,5	0,0

Er zijn 2 dagvlindersoorten die vallen in categorie 3. De warnemingen van beide soorten komen grotendeels uit het NNN.

Categorie 4											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Frl.	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Argusvlinder		TNB	Matige afname (v)	Matige afname (v)	20,0	33,7	9,8	2,4	51,3	2,0	0,8
Geelsprietdikkopje		TNB	Matige afname (v)	Verm. matige afname	5,0	55,6	2,5	0,0	42,0	0,0	0,0
Zwartsprietdikkopje		TNB	Matige afname (v)	Matige afname (v)	15,3	20,7	8,8	1,8	63,0	5,1	0,6

Er zijn 3 dagvlindersoorten die vallen in categorie 4. Deze soorten komen voor een groot deel voor binnen het NNN, maar ook een substantieel deel in het 'witte gebied'.

7. Libellen

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Categorie 1.1											
Gevlekte glanslibel		BE	Onzekere trend (v)	Stabiel (wellicht lichte toename)	20,0	3,5	0,0	22,4	74,1	0,0	0,0
Noordse winterjuffer	X	BE	Matige toename (v)	Stabiel (v)	25,0	16,9	0,0	3,3	54,2	25,5	0,0
Categorie 1.2											
Gevlekte witsnuitlibel	X	KW	Sterke toename (v)	Toename	20,0	7,4	0,8	16,3	74,7	0,8	0,0
Groene glazenmaker	X	KW	Matige toename (v)	Matige toename (v)	50,0	27,0	6,2	8,2	49,4	7,6	1,6
Sierlijke witsnuitlibel	?	VN	Onzekere trend (v)	Toename na recente vestiging	5,0	85,7	0,0	9,5	4,8	0,0	0,0

Er zijn 2 libellensoorten die vallen in categorie 1.1 en 3 libellen in categorie 1.2. De gevlekte glanslibel en noordse winterjuffer komen voor het grootste deel voor binnen de NNN. De noordse winterjuffer komt daarnaast voor een relatief groot deel voor in natuur buiten NNN maar wel in natuurgebied. De sierlijke witsnuitlibel en in mindere mate ook de groene glazenmaker komen ook vrij veel voor buiten natuurgebied.

Categorie 2											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Frl.	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Noordse glazenmaker		KW	Sterke afname (v)	Geen trend beschikbaar	25,0	20,4	0,0	6,0	73,5	0,0	0,0

Er is 1 libelle die valt in categorie 2, de noordse glazenmaker. Deze soort komt voor een groot deel voor binnen het NNN, maar ook een substantieel deel in het 'witte gebied'.

Categorie 3					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Frl.
Geen					

Er zijn geen libellen die vallen in categorie 3.

Categorie 4											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Frl.	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Geelvlakheidlibel		TNB	Sterke afname (p)	sterke afname (v)	22,7	22,2	4,4	11,8	58,2	2,9	0,6
Variabele waterjuffer		TNB	Stabiel (v)	Matige afname (v)	9,6	16,4	10,1	8,4	58,8	6,0	0,3

Er zijn 2 libellen die vallen in categorie 4. Deze soorten komen voor een groot deel voor binnen het NNN, maar ook een substantieel deel in het 'witte gebied' en binnen bebouwd gebied (m.n. variabele waterjuffer).

8. Sprinkhanen

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Geen											

Er zijn geen sprinkhaansoorten die vallen in categorie 1.

Categorie 2, 3 en 4											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend landelijk 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
?											

Van de sprinkhanen ontbreekt voldoende informatie. Als deze informatie beschikbaar is, wordt dit zoveel mogelijk meegenomen in de verdere aanpak.

9. Bijen en hommels

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
73 bijen	X	EB/BE	?	?	?						
10 hommels	X	EB/BE	?	?	?						

Er zijn 73 bijensoorten en 10 hommelsorten in categorie 1. Van deze soorten ontbreekt voldoende informatie voor de categorie-indeling. Als deze informatie beschikbaar is, wordt dit zoveel mogelijk meegenomen in de verdere aanpak.

Aandachtspunt voor de bijen en hommels is dat deze soortgroepen een belangrijke rol kunnen spelen bij de bestuiving van gewassen en daarmee van groot belang zijn voor de voedselproductie. De populaties van verschillende soorten bijen en hommels staan onder druk.

10. Vissen

De analyse van de vissen is een voorlopige, omdat van veel soorten gedetailleerde gegevens ontbreken. Dit geldt zowel voor de verspreiding, populatiegrootte, het Friese aandeel in de verspreiding en trends. De hier gepresenteerde gegevens zijn vooral gebaseerd op landelijke gegevens, meer gedetailleerde uitspraken op provincieniveau is voor de meeste soorten op dit moment niet mogelijk.

NB: voor de inschatting van het voorkomen in de provincie is mede gebruik gemaakt van de volgende afkortingen in de kolom relatief voorkomen in Friesland:

Zzz: Zeer zeldzaam; waarnemingen uit enkele kilometerhokken (stel 1-5) in de betreffende periode

Zz: Zeldzaam; waarnemingen is een relatief laag aantal km-hokken (stel vijf tot vijftig) in de betreffende periode

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Categorie 1.1											
Giebel	X	TNB	Matige afname	?	Zz						
Grote modderkruiper	X	KW	Matige afname	?	Zz						
Spiering	X	KW	Matige afname	?	4.5						
Rivierdonderpad	X	KW	Stabiel	?	2.1						
Bittervoorn	X	TNB	Stabiel	?	5.6						
Categorie 1.2											
Fint	X	TNB	Sterke toename	?	Zz						
Kleine modderkruiper	X	TNB	Matige toename	?	7.1						
Rivierprik	X	GE	?	?	2.4						

Er zijn 8 vissen die vallen in categorie 1, waarvan 5 in categorie 1.1 en 3 in categorie 1.2. Er is (te) weinig info over het voorkomen van deze soort.

Categorie 2					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
geen					

Er zijn geen vissen die vallen in categorie 2.

Categorie 3											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Barbeel	Nvt	KW	Matige afname	?	zzz						
Kroeskarper	Nvt	KW	Matige afname	?	zz						

Er zijn twee vissen die vallen in categorie 3. Er is (te) weinig info over het voorkomen van deze soorten.

Categorie 4											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Karper	Nvt	TNB	Matige afname	?	2.3						
Paling	Nvt	TNB	Matige afname	?	8.4						

Er zijn twee vissen die vallen in categorie 4. Er is (te) weinig informatie beschikbaar over de verspreiding van deze soorten.

11. Aquatische mollusken

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Basters drijfslak	X	BE	?	?	?						
Getijdeslak	X	EB	?	?	?						
Gladde schijfhoren	X	BE	?	?	?						
Gray's kustslak	X	BE	?	?	?						
Grootmondpluimdrager	X	EB	?	?	?						
Kleverige poelslak	X	EB	?	?	?						
Oeverschijfhoren	X	BE	?	?	?						
Platte schijfhoren	X	KW	?	?	10,8						
Platte zwanemossel	X	BE	?	?	?						
Sphaeriumvorminge erwtenmossel	X	BE	?	?	?						

Er zijn 10 aquatische mollusken die vallen in categorie 1. Voor deze soorten ontbreekt voldoende informatie voor de categorie-indeling. Als deze informatie beschikbaar is, wordt dit zoveel mogelijk meegenomen in de verdere aanpak.

Categorie 2, 3 en 4					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
Geen					

Voor de aquatische mollusken ontbreekt voldoende informatie voor de verdere categorie-indeling. Als deze informatie beschikbaar is, wordt dit zoveel mogelijk meegenomen in de verdere aanpak.

12. Terrestrische mollusken

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouw	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
Eénbandige grasslak	X	BE	?	?	?						
Fijngeribde grasslak	X	EB	?	?	?						
Gestreepte korfslak	X	BE	?	?	?						
Grofgestreepte glimslak	X	BE	?	?	?						
Heideslak	X	EB	?	?	?						
Kleine blinkslak	X	EB	?	?	?						
Kleine clausilia	X	BE	?	?	?						
Kleine karthuisherslak	X	KW	?	?	?						
Knotwilgslak	X	BE	?	?	?						
Nauwe korfslak	X	BE	?	?	12,8						
Oever-loofslak	X	EB	?	?	?						
Opgerolde tandslak	X	BE	?	?	?						
Rosse haarslak	X	BE	?	?	?						
Schorshorentje	X	EB	?	?	?						
Tweeling-barnsteenslak	X	BE	?	?	?						
Wit muizenootje	X	BE	?	?	?						
Zeggekorfslak	X	EB	?	?	26,6						

Er zijn 17 terrestrische mollusken die vallen in categorie 1. Voor deze soorten ontbreekt voldoende informatie voor de categorie-indeling. Als deze informatie beschikbaar is, zullen we dit zoveel mogelijk meenemen in de verdere aanpak.

Categorie 2, 3 en 4					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
Geen					

Voor de terrestrische mollusken ontbreekt voldoende informatie voor de verdere categorie-indeling. Als deze informatie beschikbaar is, wordt dit zoveel mogelijk meegenomen in de verdere aanpak.

13. Planten

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescher- ming	Rode lijst	Trend landelijk	Trend Fryslân	Rel. voork.	Buiten NNN/ANLb	Binnen bebouw	NNN	NNN	Natuur buiten NNN	ANLb
			2005-14	'06-`16	Fryslân	/bebouw		Water	Land		
Categorie 1.1											
Armbloemige waterbies	x	BE-10	sterke afname		25%	0,9	0,0	1,6	97,4	0,0	0,0
Bilzekruid	x	BE-14	sterke afname		<5%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Blaasvaren	x	BE-14	sterke afname		<5%						
Blonde zegge	x	BE-10	sterke afname		15%	4,7	0,0	0,6	94,1	0,6	0,0
Draadgentiaan	x	BE-14	sterke afname		20%	0,0	0,0	2,0	98,0	0,0	0,0
Draadklaver	x	BE-10	sterke afname		<5%						
Driedistel	x	BE-10	sterke afname		<5%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Drijvende waterweegbree	x	KW-11	sterke afname		<5%						
Dwergvlas	x	BE-14	sterke afname		20%	1,2	0,0	1,3	97,5	0,0	0,0
Echt lepelblad	x	BE	matige afname		5%						
Fraai hertshooi	x	BE-10	sterke afname		<5%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Franse silene *	x	BE-14	sterke afname		<1%	15,8	73,7	0,0	10,5	0,0	0,0
Gelobde maanvaren	x	BE-10	sterke afname		10%	6,5	0,0	1,6	91,9	0,0	0,0
Gesteelde zoutmelde	x	EB-13	sterke afname		25%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Gevlekt zonneroosje	x	EB-13	sterke afname		50%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Glad biggenkruid	x	BE-14	sterke afname		<5%						
Groenknolorchis	x	BE-10	sterke afname		25%						
Groot zeegras	x	BE-14	sterke afname		10%						
Grote muggenorchis	x	EB-13	sterke afname		5%						
Grote wolfsklauw	x	BE-10	sterke afname		<5%						
Heelbeen	x	BE-14	sterke afname		<5%	0,0	80,0	0,0	20,0	0,0	0,0
Honingorchis	x	EB-13	sterke afname		75%						
Kale vrouwenmantel	x	BE-10	sterke afname		10%	27,7	17,0	0,0	55,3	0,0	0,0
Karwij *	x	BE-14	sterke afname		<5%	33,3	16,7	16,7	0,0	0,0	33,3
Klein glaskroos	x	BE-9	sterke afname		25%	7,7	0,0	46,2	46,2	0,0	0,0
Klein glidkruid	x	BE-14	sterke afname		25%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Klein wintergroen	x	BE-10	sterke afname		50%	1,4	0,9	0,0	97,7	0,0	0,0
Klein zeegras	x	EB-13	sterke afname		20%	4,1	0,0	95,9	0,1	0,0	0,0
Kleine tijm	x	BE-14	sterke afname		<5%	12,9	0,0	0,0	87,1	0,0	0,0
Kleinste egelskop	x	BE-14	sterke afname		<5%	5,4	0,0	0,0	94,6	0,0	0,0
Kleverige reigersbek	x	BE-10	sterke afname		20%	7,8	3,9	2,6	85,7	0,0	0,0
Knolvossenstaart	x	BE	matige afname		43%						

Knopbies	x	BE-10	sterke afname	50%	0,5	0,0	0,3	99,2	0,0	0,0
Korensla	x	BE-14	sterke afname	<5%	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Linnaeusklokje	x	BE-9	sterke afname	100%	3,8	0,0	0,0	95,2	0,0	1,0
Melkvioltje	x	BE-9	sterke afname	10%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Moerassmele	x	EB-13	sterke afname	<1%	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muurbloem *	x	EB-13	sterke afname	<5%	33,3	66,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Muurganzenvoet	x	BE-10	sterke afname	25%						
Naaldenkervel *	x	EB-13	sterke afname	10%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ondergedoken moerasscherm	x	BE-10	sterke afname	30%						
Overblijvende hardbloem	x	EB-13	sterke afname	<5%						
Plat blaasjeskruid	x	BE-9	sterke afname	<1%						
Platte bies	x	BE-10	sterke afname	5%						
Riempjes	x	BE-14	sterke afname	<5%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rond sterrenkroos	x	BE	matige afname	67%						
Ronde zegge	x	BE-10	sterke afname	20%						
Rossig fonteinkruid	x	BE-10	sterke afname	20%						
Rozenkransje	x	EB-13	sterke afname	10%	3,6	0,0	0,0	96,4	0,0	0,0
Ruw parelzaad	x	BE	matige afname	4%						
Slanke gentiaan	x	BE-9	sterke afname	10%						
Stekende bies	x	BE-9	sterke afname	10%	0,0	0,0	2,3	97,7	0,0	0,0
Stijf struisriet	x	BE-14	sterke afname	<1%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Stijve moerasweegbree	x	BE-14	sterke afname	10%	4,5	0,0	7,9	87,6	0,0	0,0
Stinkende kamille	x	BE-14	sterke afname	<5%	86,8	5,3	2,6	2,6	2,6	0,0
Stofzaad	x	BE-14	sterke afname	<5%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Tweehuizige zegge	x	EB-13	sterke afname	25%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Valkruid	x	BE-14	sterke afname	5%	3,0	0,0	0,0	94,0	3,0	0,0
Veenmosorchis	x	EB	matige afname	8%						
Veldkruidkers	x	BE-10	sterke afname	<5%						
Verfbrem	x	BE-10	sterke afname	<5%	0,1	0,1	0,0	99,7	0,0	0,0
Vlozegge	x	BE-14	sterke afname	20%	1,8	0,0	0,0	98,2	0,0	0,0
Voorjaarsganzerik	x	BE-10	sterke afname	<5%						
Waterlobelia	x	EB-13	sterke afname	<5%						
Welriekende nachtorchis	x	BE-14	sterke afname	<5%	0,8	0,0	1,2	98,1	0,0	0,0
Wilde kievitsbloem *	x	BE-10	sterke afname	<5%	14,3	65,3	0,0	16,3	4,1	0,0
Wolfskers *	x	BE-9	sterke afname	9%	14,3	85,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Zeegerst	x	BE-14	sterke afname	40%	2,8	0,0	0,6	96,6	0,0	0,0
Zilt torkruid	x	BE-10	sterke afname	30%	1,0	0,3	0,7	93,1	4,9	0,0

Categorie 1.2											
Soorten	Wettelijke	Rode lijst	Trend landelijk	Trend Fryslân	Rel. voork.	Buiten NNN/ANLb	Binnen bebouw	NNN	NNN	Natuur buiten NNN	ANLb
	bescher- ming		2005-14	'06-`16	Fryslân	/bebouw		Water	Land		
Bergvrouwenmantel	x	EB	matige toename		33%						
Breed wollegras	x	EB	matige toename		50%						
Dreps	x	BE	matige toename		3%						
Duifkruid	x	BE	matige toename		1%						
Dwergbloem	x	BE	matige toename		32%						
Dwergrus	x	BE	matige toename		67%						
Fijn goudschem	x	BE	matige toename		9%						
Gelobde melde	x	BE	matige toename		12%						
Harlekijn	x	BE	matige toename		21%						
Knolsteenbreek	x	BE	matige toename		5%						
Stinkende ganzenvoet	x	BE	matige toename		17%						
Viltroos	x	BE	matige toename		3%						
Weidevergeet-mij-nietje	x	EB	matige toename		58%						
Categorie 2											
Soorten	Wettelijke	Rode lijst	Trend landelijk	Trend Fryslân	Rel. voork.	Buiten NNN/ANLb	Binnen bebouw	NNN	NNN	Natuur buiten NNN	ANLb
	bescher- ming		2005-14	'06-`16	Fryslân	/bebouw		Water	Land		
Berendruif		GE	matige afname		100%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Blauwe zeedistel		KW-6	matige afname		25%						
Bostulp		KW-6	matige afname		17%						
Dunstaart		KW-6	matige afname		20%						
Eenbloemig wintergroen		GE	matige afname		100%						
Eenbloemige zeekraal		GE-1	matige afname		75%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Engels gras		KW-11	sterke afname		50%						
Engels lepelblad		KW-6	matige afname		50%						
Geplooid vrouwenmantel		GE-1	matige afname		30%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Gewone zoutmelde		KW-7	matige afname		30%						
Gewoon kweldergras		KW-11	sterke afname		30%						
Glanzige hoornbloem		KW-6	matige afname		25%						
Kamgras		GE-12	sterke afname		20%						
Kleinbloemige roos		KW-6	matige afname		25%						
Kleine valeriaan		KW-15	sterke afname		20%						
Knots zegge		KW-5	matige afname		25%						
Kortarige zeekraal		KW-7	matige afname		25%						

Krabbenscheer		GE-12	sterke afname		30%						
Melkkruid		KW-7	matige afname		50%						
Moerasbasterdwederik		GE-12	sterke afname		20%						
Moeraslathyrus		KW-7	matige afname		50%						
Noordse rus		GE	matige afname		91%						
Noordse zegge		KW	Matige afname		11%						
Ongelijkbladig fonteinkruid		KW	Matige afname		16%						
Plat fonteinkruid		KW-11	sterke afname		30%						
Rijsbes		KW-5	matige afname		50%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Rode bies		KW-5	matige afname		75%						
Rond wintergroen		KW-7	matige afname		20%						
Schorrenkruid		KW-7	matige afname		50%						
Schorrenzoutgras		KW-11	sterke afname		50%						
Slanke vrouwenmantel		GE	matige afname		73%						
Spaanse ruiter		KW-11	sterke afname		25%						
Spits fonteinkruid		KW-11	sterke afname		25%						
Steenhoornbloem		GE	matige afname		33%						
Stomp fonteinkruid		KW-7	matige afname		20%						
Veenreukgras		KW-11	sterke afname		30%						
Waterscheerling		KW-11	sterke afname		24%						
Zeealsem		KW-11	sterke afname		20%						
Zeepostelein		KW-7	matige afname		40%						
Zeerus		KW-6	matige afname		30%						
Zeewegbree		KW-11	sterke afname		30%						

Categorie 3

Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend landelijk	Trend Fryslân	Rel. voork.	Buiten NNN/ANLb	Binnen bebouw	NNN	NNN	Natuur buiten NNN	ANLb
			2005-14	'06-`16	Fryslân	/bebouw		Water	Land		
Aardbeiganzerik		KW-6	matige afname		<5%						
Absintalsem		KW-11	sterke afname		<5%						
Akkerandoorn		KW-15	sterke afname		<5%						
Akkerleeuwenbek		KW-15	sterke afname		<5%						
Akkerviltkruid		KW-5	matige afname		<5%						
Beemdkroon		KW-7	matige afname		<5%						
Beenbreek		KW-11	sterke afname		5%	6,3	0,0	1,3	83,5	8,9	0,0
Bevertjes		KW-15	sterke afname		5%						
Blauw kweldergras		KW-5	matige afname		<5%						
Blauw walstro		KW-7	matige afname		10%						
Blauwe bremsraap		KW-6	matige afname		<5%						

Blauwe knoop		GE-16	sterke afname		10%						
Bleek kweldergras		KW-5	matige afname		<5%						
Bleekgele hennepnetel		KW-15	sterke afname		10%						
Bochtige klaver		KW-6	matige afname		<5%						
Bolderik		KW-15	sterke afname		5%	26,9	57,7	0,0	3,8	11,5	0,0
Bonte paardenstaart		KW-6	matige afname		<5%	33,3	0,0	0,0	66,7	0,0	0,0
Borstelgras		GE-12	sterke afname		10%						
Bosaardbei		GE-12	sterke afname		<5%						
Bospaardenstaart		KW-6	matige afname		<5%						
Brede orchis		KW-11	sterke afname		10%						
Brede waterpest		GE-16	sterke afname		15%						
Dauwnetel		KW-11	sterke afname		<5%						
Dennenwolfsklauw		KW-6	matige afname		<5%						
Donkergroene basterdwederik		KW-7	matige afname		<5%						
Draadzegge		KW-7	matige afname		10%						
Dubbelloof		GE-12	sterke afname		10%						
Duinaveruit		KW-6	matige afname		<5%						
Echte guldenroede		KW-11	sterke afname		5%						
Eenarig wollegras		KW-7	matige afname		10%						
Engelse alant		KW-7	matige afname		<5%						
Fijne ooievaarsbek		KW-6	matige afname		<5%						
Geelhartje		KW-11	sterke afname		10%						
Gegroefde veldsla		KW-6	matige afname		<1%						
Gestreepte klaver		KW-6	matige afname		5%						
Gevlekte orchis		GE-12	sterke afname		5%						
Gewone agrimonie		GE-12	sterke afname		<5%						
Gewone vleugeltjesbloem		KW-11	sterke afname		10%						
Gipskruid		GE-1	matige afname		5%	50,0	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Gladde ereprijs		KW-7	matige afname		10%						
Grondster		KW-11	sterke afname		5%						
Gulden boterbloem		KW-7	matige afname		5%						
Gulden sleutelbloem		KW-6	matige afname		<1%						
Heelkruid		KW-6	matige afname		<5%						
Heemst		KW-11	sterke afname		<5%						
Heidekartelblad		KW-15	sterke afname		5%	5,8	0,0	1,9	90,7	1,6	0,0
Herfststijloos *		KW-6	matige afname		<1%	21,4	78,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Hondsviooltje		GE-12	sterke afname		10%						
Jeneverbes		GE-12	sterke afname		<5%						
Kale struweelroos		KW-6	matige afname		10%						
Karwijvarkenskervel		KW-6	matige afname		<1%						

Kattendoorn		GE-12	sterke afname		10%						
Klavervreter		KW-6	matige afname		<5%	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Klein blaasjeskruid		KW-7	matige afname		5%						
Klein warkruid		KW-15	sterke afname		<5%						
Kleine bevernel		KW-11	sterke afname		<5%						
Kleine ratelaar		GE-12	sterke afname		10%						
Klimopwaterranonkel		KW-6	matige afname		<1%						
Klokjesgentiaan		GE-12	sterke afname		5%						
Knopig doornzaad		KW-7	matige afname		5%						
Korenbloem		GE-16	sterke afname		<5%						
Kruidvlies		KW-6	matige afname		<5%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kruipbrem		KW-11	sterke afname		<5%						
Kruipende moerasweegbree		KW-6	matige afname		<1%						
Kruisbladwalstro		KW-11	sterke afname		<17%						
Lathyruswikke		KW-7	matige afname		<5%						
Lavendelhei		KW-7	matige afname		5%						
Liggende asperge		KW-6	matige afname		<5%						
Liggende vleugeltjesbloem		KW-15	sterke afname		5%						
Moerashertshooi		KW-7	matige afname		10%						
Moeraskartelblad		KW-11	sterke afname		15%						
Moeraskruiskruid		KW-7	matige afname		5%						
Moeraswespenorchis		KW-7	matige afname		10%						
Moeraspaardenbloem		X	onbekend		>17%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Moeraswolfsmelk		KW-6	matige afname		10%						
Moeslook		KW-6	matige afname		<5%						
Muurhavikskruid		KW-6	matige afname		<5%						
Oeverkruid		KW-11	sterke afname		15%	1,9	0,0	7,2	90,7	0,2	0,0
Oosterse morgenster		KW-6	matige afname		5%						
Oot		KW-7	matige afname		<5%						
Parnassia *		KW-11	sterke afname		15%						
Polei		KW-6	matige afname		<5%	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rapunzelklokje		KW-7	matige afname		<1%						
Rijstgras		KW-6	matige afname		<5%						
Rode ogentroost		GE-12	sterke afname		10%						
Rond kaasjeskruid		KW-6	matige afname		<5%						
Ronde zonnedauw		GE-12	sterke afname		15%						
Ruig hertshooi		KW-6	matige afname		<5%						
Ruig viooltje		KW-6	matige afname		<5%						
Ruige leeuwentand		KW-7	matige afname		<5%						
Ruige weegbree		KW	matige afname		3%						
Scherpe fijnstraal		KW-11	sterke afname		<5%						

Schijnraket		KW-11	sterke afname	<5%						
Selderij		KW-15	sterke afname	<5%						
Sierlijke vetmuur		KW-11	sterke afname	10%						
Slofhak		KW-15	sterke afname	<5%						
Snavelruppia		KW-6	matige afname	15%						
Spaanse zuring		GE	matige afname	8%						
Steenanjer		KW-6	matige afname	<5%						
Stekelbrem		GE-12	sterke afname	<5%						
Stengelloze sleutelbloem		KW-6	matige afname	<5%	7,1	92,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Stijve ogentroost		GE-12	sterke afname	5%						
Teer vederkruid		KW-6	matige afname	5%	5,1	0,0	8,5	86,4	0,0	0,0
Tripmadam		KW-7	matige afname	<5%	33,3	66,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Trosdravik		KW-11	sterke afname	<5%						
Tweestijlige meidoorn		KW-7	matige afname	5%						
Valse kamille		KW	matige afname	8%						
Veenbies		KW-11	sterke afname	5%						
Veldsalie		KW-6	matige afname	<5%						
Vleeskleurige orchis		KW-11	sterke afname	10%						
Vlottende bies		KW-7	matige afname	10%						
Waterdrieblad		GE-12	sterke afname	10%						
Weideklokje *		GE-1	matige afname	<1%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Welriekende agrimonie		KW-6	matige afname	<5%						
Wild kattenkruid		KW-6	matige afname	<5%						
Wilde gagel		GE-12	sterke afname	10%						
Witte engbloem		KW-5	matige afname	<5%						
Witte munt		KW-6	matige afname	<5%	0,0	71,4	0,0	28,6	0,0	0,0
Witte snavelbies		KW-11	sterke afname	5%						
Zacht loogkruid		KW-6	matige afname	<5%						
Zacht vetkruid		KW-7	matige afname	<5%						
Zilte waterranonkel		KW-7	matige afname	10%						
Zomerklokje		KW-6	matige afname	<5%						
Witte engbloem		KW-5	matige afname	<5%						
Witte munt		KW-6	matige afname	<5%	0,0	71,4	0,0	28,6	0,0	0,0
Zacht loogkruid		KW-6	matige afname	<5%						
Zacht vetkruid		KW-7	matige afname	<5%						
Zomerklokje		KW-6	matige afname	<5%						

Categorie 4											
Soorten	Wettelijke	Rode lijst	Trend landelijk	Trend Fryslân	Rel. voork.	Buiten NNN/ANLb	Binnen bebouw	NNN	NNN	Natuur buiten NNN	ANLb
	bescherming		2005-14	'06-`16	Fryslân	/bebouw		Water	Land		
Aalbes		TNB	matige afname		7%						
Aardbeiklaver		TNB-8	matige afname		5%						
Akkerereprijs		TNB-8	matige afname		<5%						
Akkerhoornbloem		TNB	sterke afname		2%						
Akkermelkdistel		TNB	matige afname		9%						
Akkermunt		TNB-8	matige afname		<5%						
Akkerviooltje		TNB	matige afname		2%						
Amandelwilg		TNB	matige afname		6%						
Beemdlangbloem		TNB-8	matige afname		10%						
Behaarde boterbloem		TNB	matige afname		4%						
Biezenknoppen		TNB	matige afname		12%						
Bitter barbarakruid		TNB	matige afname		4%						
Bittere veldkers		TNB	matige afname		8%						
Blaartrekkende boterbloem		TNB	matige afname		13%						
Blaaszegge		TNB	sterke afname		9%						
Blauwe bosbes		TNB-8	matige afname		5%						
Blauwe waterereprijs		TNB	matige afname		2%						
Blauwe zegge		TNB-8	matige afname		15%						
Bloedzuring		TNB	sterke afname		3%						
Bochtige smele		TNB	matige afname		4%						
Borstelbies		TNB	matige afname		9%						
Bosandoorn		TNB	matige afname		3%						
Bosdroogbloem		TNB-8	matige afname		5%						
Boskortsteel		TNB	matige afname		<1%						
Boskruiskruid		TNB	sterke afname		12%						
Brede eikvaren		TNB	matige afname		4%						
Brede ereprijs		TNB	matige afname		5%	9,5	0,0	2,4	88,1	0,0	0,0
Bruine snavelbies		TNB-8	matige afname		10%						
Bultkroos		TNB	matige afname		20%						
Buntgras		TNB-8	matige afname		10%						
Dicht havikskruid		TNB-8	matige afname		<5%						
Doorgroeid fonteinkruid		TNB-8	matige afname		15%						
Driekleurig viooltje		TNB-8	matige afname		<5%						
Drienerfmuur		TNB	sterke afname		2%						
Drienervige zegge		TNB	matige afname		31%						
Duinzwengras		TNB	sterke afname		21%						
Duist		TNB-8	matige afname		10%						

Duits viltkruid		TNB	matige afname		10%	0,0	25,0	0,0	75,0	0,0	0,0
Duizendknoopfonteinkruid		TNB	matige afname		10%						
Dwergviltkruid		TNB-8	matige afname		10%						
Echte kamille		TNB	sterke afname		8%						
Echte koekoeksbloem		TNB	sterke afname		9%						
Echte valeriaan		TNB	matige afname		7%						
Eenbes		TNB	matige afname		<1%						
Egelboterbloem		TNB	matige afname		14%						
Elzenzegge		TNB	matige afname		13%						
Fijne kervel		TNB	matige afname		9%						
Fijne waterranonkel		TNB	sterke afname		7%						
Fioringras		TNB	matige afname		12%						
Geknikte vossenstaart		TNB	sterke afname		14%						
Gekroesd fonteinkruid		TNB	sterke afname		10%						
Gele ganzenbloem		TNB-8	matige afname		<5%						
Gele morgenster		TNB	matige afname		6%						
Gele waterkers		TNB	sterke afname		17%						
Geoorde wilg		TNB	matige afname		9%						
Gesteelde zannichellia		TNB	matige afname		13%						
Getande weegbree		TNB	matige afname		14%						
Gevlekte scheerling		TNB	matige afname		1%						
Gevleugeld helmkruid		TNB	matige afname		3%						
Gevleugeld sterrenkroos		TNB	matige afname		3%						
Gewone bermzegge		TNB	matige afname		3%						
Gewone dophei		TNB-8	matige afname		<5%						
Gewone duivenkervel		TNB	matige afname		7%						
Gewone engelwortel		TNB	sterke afname		16%						
Gewone margriet		TNB-8	matige afname		5%						
Gewone rolklaver		TNB	sterke afname		8%						
Gewone salomonszegel		TNB	matige afname		5%						
Gewone spurrie		TNB	matige afname		11%						
Gewone steenraket		TNB	matige afname		2%						
Gewone waterbies		TNB	matige afname		16%						
Gewone waternavel		TNB-8	matige afname		15%						
Gewone zandmuur		TNB-8	matige afname		5%						
Gewoon reukgras		TNB	matige afname		12%						
Gewoon sterrenkroos		TNB-8	matige afname		10%						
Gewoon struisgras		TNB	matige afname		11%						
Gladde iep		TNB-8	matige afname		5%						
Gladde witbol		TNB	sterke afname		10%						
Glanzig fonteinkruid		TNB-8	matige afname		25%						

Goudhaver		TNB-8	matige afname	<5%							
Goudzuring		TNB	sterke afname	15%							
Grasklokje		TNB-8	matige afname	<5%							
Greppelrus		TNB	sterke afname	12%							
Grof hoornblad		TNB	matige afname	15%							
Groot bronkruid		TNB	matige afname	6%							
Groot moerasscherm		TNB	sterke afname	2%							
Groot springzaad		TNB	matige afname	2%							
Groot streepzaad		TNB-8	matige afname	<5%							
Grote bevernel		TNB	matige afname	1%							
Grote boterbloem		TNB	matige afname	19%							
Grote kroosvaren		TNB	sterke afname	13%							
Grote pimpernel		TNB	matige afname	1%							
Grote ratelaar		TNB-8	matige afname	20%							
Grote tijm		TNB-3	matige afname	1%	54,5	27,3	9,1	9,1	0,0	0,0	
Grote vossenstaart		TNB	matige afname	11%							
Grote watereppe		TNB-8	matige afname	25%							
Grote windhalm		TNB-8	matige afname	5%							
Grove varkenskers		TNB-8	matige afname	10%							
Haagwinde		TNB	matige afname	10%							
Haaksterrenkroos		TNB-8	matige afname	<5%							
Haarfonteinkruid		TNB	sterke afname	18%							
Hazenzegge		TNB	sterke afname	8%							
Heen		TNB	matige afname	11%							
Heggendoornzaad		TNB-8	matige afname	<5%							
Heggenrank		TNB	matige afname	3%							
Heggenwikke		TNB	matige afname	2%							
Heidespurrie		TNB	matige afname	2%							
Helm		TNB	matige afname	25%							
Hemelsleutel		TNB	sterke afname	5%							
Hengel		TNB-8	matige afname	<5%							
Hennegras		TNB	sterke afname	16%							
Herderstasje		TNB	matige afname	10%							
Holpijp		TNB	sterke afname	11%							
Hondstarwegras		TNB	matige afname	1%							
Hongaarse raket		TNB	sterke afname	3%							
IJzerhard		TNB-8	matige afname	<5%							
Kale jonker		TNB	matige afname	12%							
Kalmoes		TNB	matige afname	13%							
Kandelaartje		TNB	matige afname	6%							
Kegelsilene		TNB	matige afname	<1%							

Kleefkruid		TNB	matige afname		10%						
Klein kroos		TNB	matige afname		13%						
Klein tasjeskruid		TNB-8	matige afname		5%						
Klein vogelpootje		TNB	matige afname		4%						
Kleine brandnetel		TNB	sterke afname		4%						
Kleine egelskop		TNB	sterke afname		13%						
Kleine leeuwenklauw		TNB	sterke afname		3%						
Kleine watereppe		TNB	matige afname		18%						
Kleine zonnedaauw		TNB-8	matige afname		5%						
Kleverig kruiskruid		TNB	matige afname		6%						
Kluwenzuring		TNB	matige afname		11%						
Knikkende distel		TNB-8	matige afname		<5%						
Knolbeemdgras		TNB	matige afname		15%						
Knolboterbloem		TNB	sterke afname		4%						
Knolrus		TNB-8	matige afname		10%						
Knopherik		TNB-8	matige afname		<5%						
Kransvederkruid		TNB	matige afname		20%						
Kruipwilg		TNB-8	matige afname		<17%						
Kruisbes		TNB	matige afname		5%						
Kruisbladige wolfsmelk		TNB	onbekend		2%						
Kruisdistel		TNB-8	matige afname		10%						
Krulzuring		TNB	matige afname		12%						
Lange ereprijs		TNB	matige afname		2%						
Lidrus		TNB	sterke afname		6%						
Liesgras		TNB	matige afname		14%						
Liggend hertshooi		TNB	sterke afname		6%						
Liggend walstro		TNB-8	matige afname		5%						
Liggende klaver		TNB	matige afname		6%						
Mannagrass		TNB	sterke afname		14%						
Melkeppe		TNB-8	matige afname		10%						
Mierikswortel		TNB	matige afname		3%						
Mispel		TNB	matige afname		<1%						
Moerasandijvie		TNB	matige afname		9%						
Moerasandoorn		TNB	matige afname		13%						
Moerasdroogbloem		TNB	matige afname		10%						
Moeraskers		TNB	matige afname		10%						
Moerasstreepzaad		TNB	matige afname		1%						
Moerasstruisgras		TNB	sterke afname		17%						
Moerasviooltje		TNB-8	matige afname		15%						
Moeraswalstro		TNB	matige afname		15%						
Moeraswederik		TNB	sterke afname		22%						

Moeraszegge		TNB	sterke afname		3%						
Moeraszoutgras		TNB-8	matige afname		20%						
Moeraszuring		TNB	sterke afname		14%						
Muizenoor		TNB-8	matige afname		5%						
Naaldwaterbies		TNB	matige afname		14%						
Oeverzegge		TNB	sterke afname		22%						
Oosterse raket		TNB	matige afname		3%						
Paddenrus		TNB	matige afname		13%						
Pijlkruid		TNB	matige afname		16%						
Pijpenstrootje		TNB	matige afname		9%						
Pijptorkruid		TNB-8	matige afname		20%						
Pilzegge		TNB-8	matige afname		10%						
Pinksterbloem		TNB	matige afname		11%						
Platte rus		TNB	matige afname		10%						
Pluimzegge		TNB-8	matige afname		10%						
Puntig fonteinkruid		TNB	matige afname		32%						
Puntkroos		TNB	sterke afname		25%						
Ridderzuring		TNB	matige afname		10%						
Rietgras		TNB	matige afname		12%						
Rietzwenkgras		TNB	sterke afname		10%						
Rode bosbes		TNB-8	matige afname		<5%						
Rode waterereprijs		TNB	sterke afname		7%						
Rood zwenkgras		TNB	matige afname		12%						
Ruige klaproos		TNB-8	matige afname		<5%						
Ruige zegge		TNB	matige afname		8%						
Ruw beemdgras		TNB	matige afname		10%						
Ruw walstro		TNB-8	matige afname		10%						
Ruwe smele		TNB	sterke afname		5%						
Schapezuring		TNB	matige afname		10%						
Schedefonteinkruid		TNB	matige afname		19%						
Schermhavikskruid		TNB	matige afname		6%						
Scherpe zegge		TNB	matige afname		6%						
Scheve hoornbloem		TNB	matige afname		15%						
Schildereprijs		TNB-8	matige afname		5%						
Slanke waterbies		TNB-8	matige afname		20%						
Slanke waterkers		TNB	matige afname		8%						
Slanke waterweegbree		TNB	sterke afname		6%						
Slipbladige ooievaarsbek		TNB	matige afname		8%						
Smal beemdgras		TNB	sterke afname		5%						
Smalle stekelvaren		TNB	matige afname		11%						
Smalle waterweegbree		TNB	matige afname		6%						

Snavelzegge		TNB	sterke afname		11%						
Sofiekruid		TNB	matige afname		13%						
Stijf havikskruid		TNB	matige afname		5%						
Stijve waterranonkel		TNB	sterke afname		19%						
Stijve zegge		TNB	matige afname		15%						
Stinkende ballote		TNB	matige afname		1%						
Stomp vlotgras		TNB	matige afname		3%						
Stomphoekig sterrenkroos		TNB	sterke afname		4%						
Struikhei		TNB-8	matige afname		5%						
Tandjesgras		TNB-8	matige afname		5%						
Tenger fonteinkruid		TNB	sterke afname		14%						
Timoteegras		TNB	sterke afname		9%						
Tormentil		TNB-8	matige afname		5%						
Trekrus		TNB-8	matige afname		5%						
Tweerijige zegge		TNB-8	matige afname		10%						
Veelbloemige veldbies		TNB	matige afname		8%						
Veelstengelige waterbies		TNB-8	matige afname		5%						
Veelwortelig kroos		TNB	sterke afname		20%						
Veenpluis		TNB-8	matige afname		5%						
Veerdelig tandzaad		TNB	sterke afname		11%						
Veldbeemdgras		TNB	matige afname		14%						
Veldgerst		TNB-8	matige afname		5%						
Veldrus		TNB	matige afname		3%						
Vertakte leeuwentand		TNB	matige afname		12%						
Viltig kruiskruid		TNB-8	matige afname		17%						
Vroege haver		TNB	matige afname		8%						
Wateraardbei		TNB	matige afname		23%						
Watergras		TNB	sterke afname		6%						
Waterkruiskruid		TNB-8	matige afname		25%						
Watermuur		TNB	sterke afname		1%						
Waterpunge		TNB-8	matige afname		15%						
Watertorkruid		TNB-8	matige afname		5%						
Waterviolier		TNB-8	matige afname		10%						
Waterzuring		TNB	sterke afname		16%						
Wilde bertram		TNB-8	matige afname		5%						
Wilgenroosje		TNB	matige afname		10%						
Witte krodde		TNB	matige afname		8%						
Zandblauwtje		TNB-8	matige afname		<5%						
Zanddoddegras		TNB	matige afname		11%						
Zandstruisgras		TNB	sterke afname		3%						
Zandzegge		TNB-8	matige afname		<5%						

Zeegroene muur		TNB-8	matige afname	22%						
Zeegroene zegge		TNB-8	matige afname	10%						
Zeevetmuur		TNB	matige afname	32%						
Zilte greppelrus		TNB	matige afname	17%						
Zilte rus		TNB	matige afname	25%						
Zilte schijnspurrie		TNB-8	matige afname	15%						
Zilverschoon		TNB	matige afname	13%						
Zittende zannichellia		TNB	sterke afname	7%						
Zomprus		TNB	matige afname	14%						
Zompzegge		TNB	matige afname	11%						
Zulte		TNB-8	matige afname	10%						
Zuurbes		TNB	matige afname	<1%						
Zwarte bes		TNB	sterke afname	8%						
Zwarte zegge		TNB	sterke afname	21%						

Met een ..* zijn aangegeven soorten met vaak een niet-natuurlijk voorkomen in Friesland, want vaak door Inzaai-vervuilingen, verwilderingen uit kweek of opzettelijke aanplant. Dit is conservatieve schatting, het kan gelden voor meer soorten (bv Beemdkroon, Knolsteenbreek)

Er is weinig info binnen de NDFF over het voorkomen van deze soorten. Bekend is wel dat en groot deel van deze soorten voorkomen binnen het NNN. Het beheer binnen het NNN is meestal toegespitst op het voorkomen van vegetatie met daarin de betreffende planten.

14. Paddenstoelen

Categorie 1											
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân	Buiten NNN/ANLb /bebouw	Binnen bebouwd	NNN Water	NNN Land	Natuur buiten NNN	ANLb
1208 soorten	X	EB/BE	?	?	?						

Er zijn 1208 paddenstoelen die vallen in categorie 1. Er is geen/weinig informatie over de landelijke en provinciale trend en het relatieve voorkomen in Fryslân. Voor deze soorten ontbreekt voldoende informatie voor de categorie-indeling. Als deze informatie beschikbaar is, wordt dit zoveel mogelijk meegenomen in de verdere aanpak.

Categorie 2, 3 en 4					
Soorten	Wettelijke bescherming	Rode lijst	Trend NL 2005-14	Trend Fryslân 2006-2016	Rel. voork. Fryslân
Geen					

Voor deze soorten ontbreekt voldoende informatie voor de categorie-indeling. Als deze informatie beschikbaar is, wordt dit zoveel mogelijk meegenomen in de verdere aanpak.

Bijlage I. Beschrijving van het wettelijke beschermingsregime

Tekst overgenomen uit Alterra rapportage nr 2734 van Bink *et al.*, 2016.

2.1 Beschermingsregimes soorten en habitattypen

De provincies dienen op grond van artikel 1.7 van de Wet natuurbescherming een provinciale natuurvisie op te stellen. Deze provinciale natuurvisie vormt ook een bouwsteen voor de provinciale omgevingsvisie. De natuurvisie wordt door Provinciale Staten (PS) vastgesteld en door Gedeputeerde Staten (GS) uitgevoerd.

Artikel 1.7 geeft een aantal aanwijzingen voor de soorten en habitattypen waar het provinciale beleid op gericht moet of kan worden (Artikel 1.7 lid 2 *"Een provinciale natuurvisie bevat de hoofdlijnen van: a. het te voeren provinciale beleid gericht op het behoud en het zo mogelijk versterken van de biologische diversiteit en het duurzame gebruik van de bestanddelen daarvan, waartoe in elk geval behoort het beleid gericht op de uitvoering van de verplichtingen, genoemd in artikel 1.12, eerste en tweede lid; b. ...."*).

Op grond van artikel 1.12 lid 1 van de Wet natuurbescherming dienen de provincies maatregelen te nemen voor de instandhouding van soorten en de habitattypen van Annex I van de Habitatrictlijn (NB Lid 2 gaat over de totstandkoming en instandhouding van het natuurnetwerk Nederland).

"1. Gedeputeerde Staten van de provincies dragen, ieder in hun provincie, tezamen zorg voor het nemen van de nodige maatregelen voor:
a. de bescherming, de instandhouding of het herstel van biotopen en leefgebieden in voldoende gevarieerdheid voor alle in Nederland natuurlijk in het wild levende vogelsoorten en in het bijzonder de vogelsoorten genoemd in Bijlage I bij de Vogelrichtlijn, en de niet in die bijlage genoemde, geregeld in Nederland voorkomende trekvogelsoorten;
b. het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van de van nature in Nederland in het wild voorkomende soorten dieren en planten genoemd in de bijlagen II, IV en V bij de Habitatrictlijn, en van de in Nederland voorkomende typen natuurlijke habitats, genoemd in Bijlage I bij de Habitatrictlijn en habitats van soorten, genoemd in de bijlagen II, IV en V bij de Habitatrictlijn, en
c. het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van de met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende van nature in Nederland in het wild voorkomende dier- en plantensoorten als bedoeld in artikel 1.5, vierde lid."

Artikel 1.5, vierde lid geeft aan dat *"de nationale natuurvisie biedt, in de vorm van rode lijsten, inzicht in de met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende dier- en plantensoorten die van nature in Nederland voorkomen"*.

Artikel 1.12 lid 1 en artikel 1.5 lid 4 geven richting aan de zogenaamde **"actieve bescherming"**. De Wet natuurbescherming bevat in hoofdstuk 3 verbodsbepalingen en vrijstellingen/ontheffingen (zogenaamde **"passieve bescherming"**) voor de vogelsoorten van de Vogelrichtlijn (artikel 3.1), de soorten op Bijlage IV van de Habitatrictlijn, Bijlage II en III van het verdrag van Bern of Bijlage I van het verdrag van Bonn (artikel 3.5) en alle in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers voor zover opgenomen in de bijlage van de Wet onderdeel A. Er zijn ook verbodsbepalingen opgenomen voor alle soorten vaatplanten die opgenomen zijn in de bijlage van de Wet onderdeel B (artikel 3.10).

2.2 Begrippenkader

2.2.1 Staat van instandhouding

Onder het begrip **'staat van instandhouding'** van soorten en habitattypen wordt verstaan (artikel 1.1 Wet natuurbescherming):

• **staat van instandhouding van een natuurlijke habitat:** som van de invloeden die op de betrokken natuurlijke habitat en de daar voorkomende typische soorten inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de natuurlijke verspreiding, de structuur en de functies van die habitat of die van invloed kunnen zijn op het voortbestaan op lange termijn van de betrokken typische soorten op het grondgebied, bedoeld in artikel 2 van de Habitatrictlijn;

• **staat van instandhouding van een soort:** effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het grondgebied, bedoeld in artikel 2 van de Habitatrichtlijn;

Onder het begrip '**gunstige staat van instandhouding**' wordt verstaan (artikel 1.1 Wet Natuurbescherming):

• **gunstige staat van instandhouding van een natuurlijke habitat:** staat van instandhouding van een natuurlijke habitat waarvoor geldt dat: a. het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat en de oppervlakte van die habitat binnen dat gebied stabiel zijn of toenemen; b. de voor behoud op lange termijn nodige specifieke structuur en functies bestaan en in de afzienbare toekomst vermoedelijk zullen blijven bestaan, en c. de staat van instandhouding van de voor die habitat typische soorten gunstig is;

• **gunstige staat van instandhouding van een soort:** staat van instandhouding van een soort waarvoor geldt dat: a. uit populatie-dynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en b. het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en c. er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden;

Onder **habitat van een soort** wordt verstaan (artikel 1.1 Wet natuurbescherming): een door specifieke abiotische en biotische factoren bepaald milieu waarin de soort tijdens een van de fasen van zijn biologische cyclus leeft. Dit moet niet verward worden met de habitattypen van Annex I van de Habitatrichtlijn. In Nederland gebruikt men hiervoor het begrip **leefgebied** van een soort.

Artikel 17 van de Habitatrichtlijn verplicht de EU-lidstaten tot een zesjaarlijkse beoordeling van de staat van instandhouding van soorten (Annex II, IV en V) en de habitattypen (Annex I) conform de hiervoor geldende voorschriften / beoordelingsmatrices. Artikel 12 van de Vogelrichtlijn verplicht niet tot een dergelijke beoordeling, maar wel tot het zesjaarlijks leveren van onderliggend informatie (status en trends) over de verspreiding en populatiegrootte van broedvogels en de populatiegrootte van trekvogels. De laatste rapportages dateren uit 2013 (Van Kleunen et al., 2013; Schmidt en Adams 2015). Voor de Habitatrichtlijnsoorten en habitattypen is informatie beschikbaar over de staat van instandhouding over de periode 2007–2012. Voor de Vogelrichtlijnsoorten is er alleen een beoordeling van de staat van instandhouding in het Natura 2000-doelendocument uit 2006 (ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit, 2006). Voor de Rode lijstsoorten is er voorsnog geen beoordeling van de staat van instandhouding uitgevoerd.

2.2.2 Rode Lijst Status

Op grond van het verdrag van Bern zijn landen verplicht tot het opstellen van Rode lijsten van bedreigde dieren en plantensoorten. De bedreigde dier- en plantensoorten op de Rode lijsten zijn niet wettelijk beschermd, tenzij opgenomen in de nationale natuurwetgeving, in dit geval onder artikel 1.12c van de Wet natuurbescherming (zie paragraaf 2.1), waarbij verwezen wordt naar artikel 1.5 "de nationale natuurvisie biedt, in de vorm van Rode lijsten, inzicht in de met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende dieren en plantensoorten die van nature in Nederland voorkomen". De Rijksnatuurvisie 2014 biedt hierin echter geen inzicht. Voor de soorten onder 1.12c waarvoor passieve soortbescherming van kracht is (artikel 3.10), zijn lijsten opgenomen in Bijlage A (diersoorten) en Bijlage B (plantensoorten). Onduidelijk is dus welke soorten nu precies vallen onder artikel 1.12c.

De Europese Commissie (Europese Commissie, 2011a) stelt dat het begrip 'staat van instandhouding' niet gelijk getrokken kan worden aan de 'Rode lijststatus': "*Conservation Status is a concept first developed in the context of Red Books or Red lists of threatened or endangered species, either at global, regional or national scale and in this context is understood as an assessment of the relative risk of extinction of a habitat type or species. The categories currently used by IUCN for their Red Lists are described in detail by the IUCN on their website. So, while Red Lists assess the distance from extinction, the three conservation status categories under the Article 17 report aim at assessing the distance from a defined favourable situation.*"

Het is dus opmerkelijk dat in de nieuwe Wet natuurbescherming onder artikel 1.12c het begrip *gunstige staat van instandhouding* gebezigd wordt, doelend op soorten op de Rode Lijsten.

